

Sini Huikuri, lakimies
Outi Äyräs-Blumberg, neuvotteleva virkamies
Minna Lohtander, erityisasiantuntija
Eveliina Ignatius, lakimies
Sosiaali- ja terveysministeriö

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

Lausunto perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 118/2025 vp) - sosiaali- ja terveysministeriön lausunto

Hallituksen esityksen keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi neuvolaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa, mukaan lukien suun terveydenhuoltoa, koskevia terveydenhuoltolain säännöksiä siten, että laissa ei enää säädettäisi tarkoista ajankohdista, jolloin terveystarkastukset on toteutettava. Terveystarkastusten ajankohdista ja sisällöistä säädettäisiin jatkossa asetuksessa. Uudistus koskee hyvinvointialueiden järjestämää ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa (terveydenhuoltolaki 1326/2010) sekä opiskeluterveydenhuollon osalta myös Kansaneläkelaitoksen järjestämää ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tuottamaa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoa (laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta 695/2019).

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toisen asteen opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksia siten, että oppivelvollisuusikäisten opiskeluterveydenhuoltoon sisältyisi jatkossa Puolustusvoimien ennakoterveystarkastus hyvinvointialueen järjestämänä sinä vuonna, kun opiskelija täyttää 18 vuotta. Terveidenhuoltolain 17 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi ennakoterveystarkastuksen yhdistäminen opiskeluterveydenhuoltoon. Hyvinvointialueen järjestämässä toisen asteen opiskeluterveydenhuollossa käyttöön otettaisiin sähköinen terveystarkastus. Kaikkien yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden terveystarkastus ehdotetaan muutettavaksi tarpeen mukaan tehtäväksi, kuten jo nykyisin korkeakouluopiskelijoiden osalta tehdään.

Neuvolan ja kouluterveydenhuollon terveystarkastukset

- Määriin ei ehdotettaisi asetustasolla muutosta lukuun ottamatta kouluterveydenhuoltoon lisättävää yhtä suun terveystarkastusta, mutta terveystarkastuksien ajankohtia täsmennettäisiin.
- Henkilötietojen käsittelystä säädettäisiin neuvolapalveluissa jatkossa lailla siten, että arviota lapsen oppimisesta, kehityksestä ja hyvinvoinnista voidaan pyytää varhaiskasvatuksesta tai esiopetuksesta huoltajan kirjallisella suostumuksella. Arviota on mahdollista käyttää laajassa terveystarkastuksessa silloin, kun lapsi on varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa. Henkilötietojen käsittelystä säädettäisiin kouluterveydenhuollossa jatkossa lailla siten, että ensisijaisesti arviota oppilaan oppimisesta, kehityksestä ja hyvinvoinnista voidaan pyytää opettajalta tai luokanvalvojalta huoltajan kirjallisella suostumuksella. Arviota on mahdollista käyttää kouluterveydenhuollon laajassa terveystarkastuksessa. Mikäli huoltajalta ei saada suostumusta, laissa säädettäisiin jatkossa oikeudesta saada opettajan arvio silloin, kun se on välttämätöntä laajan terveystarkastuksen toteuttamiseksi.

Opiskeluterveydenhuollon terveystarkastukset

- Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluisi jatkossa ensimmäisenä opiskeluvuonna täytettävä sähköinen terveystarkastus. Lääkärin terveystarkastus sisältäisi jatkossa palveluskelpoisuuden arvioinnin koko ikäluokalle.

Sini Huikuri, lakimies
Outi Äyräs-Blumberg, neuvotteleva virkamies
Minna Lohtander, erityisasiantuntija
Eveliina Ignatius, lakimies
Sosiaali- ja terveysministeriö

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

- Jatkossa opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajan työtä olisi mahdollista ensimmäisenä opiskeluvuonna kohdentaa enemmän tuen tarpeessa oleviin nuoriin. Sähköisen kyselyn avulla tunnistettaisiin toisen asteen oppivelvollisuusikäisistä ne opiskelijat, joiden terveydentilaa tai muuta tuen tarvetta on selvitettävä heti ensimmäisenä vuonna terveydenhoitajan terveystarkastuksessa. Jos sähköisen terveystarkastuksen perusteella ei nouse esiin tuen tarvetta, terveystarkastus toteutetaan toisena opiskeluvuonna oppivelvollisuusikäiselle. Sähköisen kyselyn perusteella opiskelija saisi myös yksilöllisen tarpeen mukaisen ohjeen hakeutua suun terveystarkastukseen opiskeluaikana.
- Kahden erillisen terveystarkastuksen, opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksen ja Puolustusvoimien ennakkoterveystarkastuksen, yhteensovittaminen yhdeksi tarkastukseksi selkeyttäisi nykyisiä käytäntöjä. Opiskeluterveydenhuollossa toteutettava yhdistetty terveystarkastus helpottaisi opiskelijoiden hakeutumista ennakkoterveystarkastukseen, koska palvelut olisivat helposti opiskelijan saavutettavissa. Jatkossa ei tarvitsisi erikseen hakeutua erilliseen määräaikaiseen opiskeluterveydenhuollon tarkastukseen ja tämän jälkeen vielä erilliseen asevelvollisuuslain 14 §:n mukaiseen ennakkoterveystarkastukseen. Järjestely olisi nuorten kannalta nykyistä helpompi. Ennen terveystarkastuksia toteutettava sähköinen terveystarkastus olisi nuorelle ajasta ja paikasta riippumaton, sekä helposti saavutettavissa ja täytettävissä. Terveystarkastuksen toteuttaminen oppilaitoksessa, jossa nuori opiskelee ja hänet tunnetaan, vahvistaisi todennäköisesti myös terveystarkastuksen laatua, mikä on nuoren edun kannalta tärkeää.
- Hyvinvointialueiden opiskeluterveydenhuollossa täysi-ikäisille toisen asteen opiskelijoille olisi järjestettävä määräaikainen terveystarkastus vain silloin, jos terveystarkastuksen perusteella sille nähdään tarve tai opiskelija hakeutuu terveystarkastukseen. Tämä keventäisi hyvinvointialueen tehtäviä.
- Sähköisen terveystarkastuksen rekisterinpitäjiä ovat kukin hyvinvointialue järjestämisvastuulleen kuuluvan toiminnan osalta. Vaikka Terveystarkastuksen ja hyvinvoinnin laitos määrittelee terveystarkastuksen päättelysäännöt ja yhteistyössä Puolustusvoimien kanssa määrittelee terveystarkastuksen tietosisällön, ne eivät ole terveystarkastuksen rekisterinpitäjiä.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoa koskisi voimassa olevan sääntelyn mukaisesti vastaavat säännökset kuin hyvinvointialueiden järjestämää opiskeluterveydenhuoltoa, mutta ehdotettu sähköinen terveystarkastus olisi käytössä vain toisen asteen opiskeluterveydenhuollossa ja ennakkoterveystarkastus järjestettäisiin hyvinvointialueen järjestämänä.

Esityksen voimaantulon vaiheistus:

1.1.2026 terveydenhuoltolain terveystarkastuksien määräajat siirtyisivät asetukseen ja terveydenhuoltolaissa säädettäisiin terveystarkastuksien toteuttamisesta määräajoin ja yksilöllisen tarpeen mukaisesti. 1.9.2026 käyttöön otettaisiin hyvinvointialueen järjestämään toisen asteen opiskeluterveydenhuoltoon sähköinen terveystarkastus. Opiskeluterveydenhuoltoon yhdistettäisiin ennakkoterveystarkastus 1.1.2027 alkaen, ja Puolustusvoimien oman terveystarkastuksen käyttöä jatkettaisiin 31.12.2027 saakka. Sähköiseen terveystarkastukseen ensimmäisenä opiskeluvuonna 2026 vastanneelle ikäluokalle järjestettäisiin sähköiseen terveystarkastuksen perusteella ensimmäinen ennakkoterveystarkastus

Sini Huikuri, lakimies
Outi Äyräs-Blumberg, neuvotteleva virkamies
Minna Lohtander, erityisasiantuntija
Eveliina Ignatius, lakimies
Sosiaali- ja terveysministeriö

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

vuonna 2028. Asevelvollisuuslain muutokset tulisivat pääosin voimaan 1.1.2027 ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain muutokset tulisivat voimaan 1.1.2027.

Esityksen arviointia kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja perustuslain kannalta

Useassa Suomea velvoittavassa kansainvälisessä ihmisoikeussopimuksessa turvataan esityksen kannalta keskeisistä oikeuksista. Keskeiset sopimukset ovat YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (TSS-sopimus) sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Ihmisoikeussopimusten velvoitteissa ja niiden tulkinnassa korostuvat saatavuuden ja saavutettavuuden näkökulmat, ja jäsenvaltion velvoite ryhtyä aktiivisiin toimiin tällaiset oikeudet taatakseen. Sopimuksissa määrätään myös yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän kiellosta.

Riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Perustuslakivaliokunta on korostanut, että vaikka perustuslain 19 §:n 3 momentin säännös ei turvaa mitään nimenomaista tapaa tarjota palveluja, tältä osin perustuslain mukainen edellytys on, että palveluja on riittävästi (PeVL 17/2021 vp, s. 18, PeVL 26/2017 vp, s. 32 ja 36—41 ja PeVL 12/2015 vp, s. 3 ja PeVL 11/1995 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunnan (PeV 30/2013 vp) mukaan palvelujen riittävyttä arvioitaessa voidaan lähtökohtana pitää sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä (HE 309/1993 vp, s. 71 ja PeVL 36/2012 vp, s. 2/II). Palvelujen järjestämisen tapaan ja saatavuuteen vaikuttavat välillisesti myös muut perusoikeudet, kuten yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö (PeVL 17/2021 vp, s. 17, PeVL 63/2016 vp, s. 2, PeVL 67/2014 vp, s. 3/II, ks. myös HE 309/1993 vp, s. 71). Oikeus riittäviin terveyspalveluihin turvaa vakavimmissa tilanteissa perustuslain 7 §:ssä perusoikeutena turvattua oikeutta elämään (ks. PeVL 65/2014 vp, s. 4/II). Lauseke lailla toteutettavasta tarkemmasta sääntelystä jättää lainsäätäjälle liikkumavaraa oikeuksien sääntelyssä ja viittaa siihen, että perusoikeudellinen täsmällinen sisältö määräytyy perusoikeussäännöksen ja tavallisen lainsäädännön muodostaman kokonaisuuden pohjalta (PeVM 25/1994 vp, s. 5–6).

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukainen oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin ei kuitenkaan ole oikeutena subjektiivinen, vaan velvoite julkiselle vallalle turvata palvelut. Jotta palvelut ovat riittäviä, niitä pitää olla saatavilla ja niiden pitää olla riittävän laadukkaita, jotta niillä voidaan vastata ihmisten tarpeisiin. 3 momenttiin sisältyvä sääntelyvaraus on lainsäätäjälle osoitettu velvoite säätää tarkemmin oikeudesta, mutta se jättää liikkumavaraa lainsäätäjälle ja viittaa siihen, että perusoikeudellinen täsmällinen sisältö määräytyy perusoikeussäännöksen ja tavallisen lainsäädännön muodostaman kokonaisuuden pohjalta (PeVM 25/1994 vp, s. 5–6).

Perustuslain 19 §:n 3 momentin säännös julkisen vallan velvollisuudesta edistää väestön terveyttä viittaa yhtäältä sosiaali- ja terveydenhuollon ehkäisevään toimintaan ja toisaalta yhteiskunnan olosuhteiden kehittämiseen julkisen vallan eri toimintaloikoilla yleisesti väestön terveyttä edistävään suuntaan (HE 309/1993, PeVL 21/2010).

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklassa säädetään lapsen edusta. Lapsen edun sisällön lähtökohtana ovat lapsen oikeudet ja niiden mahdollisimman täysimääräinen toteuttaminen. Lapsilla tarkoitetaan lapsen oikeuksien sopimuksessa ja kansallisessa lainsäädännössä alle 18-vuotiaita. Lapsen oikeuksien sopimus edellyttää, että lapsen etu on asetettava ensi sijalle myös kaikissa lasta koskevissa

Sini Huikuri, lakimies
Outi Äyräs-Blumberg, neuvotteleva virkamies
Minna Lohtander, erityisasiantuntija
Eveliina Ignatius, lakimies
Sosiaali- ja terveysministeriö

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

toimissa terveydenhuollossa. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 4 artiklan mukaan sopimusvaltion on ryhdyttävä kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin sopimuksessa tunnustettujen lapsen oikeuksien toteuttamiseksi. Artiklan 6 mukaan sopimusvaltiot tunnustavat, että jokaisella lapsella on synnynnäinen oikeus elämään. Sopimusvaltiot takaavat lapselle henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti.

Nyt ehdotettavan sääntelyn mukaan terveydenhuoltolaissa säädettäisiin jatkossakin lain tasolla yksilön oikeuksista ja perusteista siten, että terveydenhuoltolaissa määriteltäisiin terveystarkastusten järjestämisestä määräajoin ja voimassa olevan sääntelyn mukaisesti yksilöllisen tarpeen perusteella. Asetuksella annettaisiin tarkemmat säädökset määräajoin toteutettavista terveystarkastuksista, jotka ovat sisällyneet myös vuoden 2011 asetukseen 338/2011. Ennaltaehkäisevät palvelut neuvolapalveluissa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa, mukaan lukien suun terveydenhuolto, toteutuvat siten riittävällä ja säännönmukaisella tasolla lapsen oikeuksien artiklan 6 edellyttämällä tavalla täysipainoisen kehityksen turvaamisen.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Perustuslaissa ja kansainvälisissä sopimuksissa turvatuista oikeuksista terveyspalveluihin ja velvollisuudesta järjestää niitä säädettäisiin jatkossakin lailla. Voimassa oleva neuvolapalveluja ja kouluterveydenhuoltoa koskeva asetus sisältää jo nyt suurimman osan neuvolan ja kouluterveydenhuollon terveystarkastusten yksityiskohtaisesta sääntelystä. Terveidenhuoltolain 15, 15 a, 16 ja 17 §:ssä säädettäisiin edelleen perustuslain 80 §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla yksilön oikeuksien perusteista. Asetustasoinen sääntely täydentäisi tätä. Terveidenhuoltolain 15 §:n 2 momentin 1 kohta säätelee jo voimassa olevan sääntelyn mukaan asiasta siten, että neuvolapalveluihin sisältyvät sikiön terveen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin sekä raskaana olevan ja synnyttäneen naisen terveyden määräajoin toteutettava ja yksilöllisen tarpeen mukainen seuranta ja edistäminen. Näin ollen ehdotettu muutos siirtää tarkemmat määräajat terveydenhuoltolaista asetuksen tasolle on jo voimassa olevan sääntelyn mukainen osassa neuvolapalveluja.

Arvioitaessa sitä, miltä osin määräajoista tulisi säätää lain tasolla ja miltä osin asetuksessa, tulee huomioda se, ettei terveydenhuoltolaissa muiltakaan osin säädetä yksittäisen palvelun antamisen yksityiskohdista samalla tarkkuudella. Valmistelussa katsottiin, että vastaava taso laintasoisessa säätämisessä on riittävä myös tämän hallituksen esityksen tarkoittamien palvelujen yhteydessä. Terveidenhuoltolaki on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 41/2010 vp). Määräajasta jatkossakin säätämällä ja tarkemmista ajankohdista asetuksessa säätämällä on tarkoitus varmistaa, että lasta odottavien ja heidän perheidensä sekä alle kouluikäisten lasten, oppilaiden ja heidän perheidensä sekä opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin seuranta ja edistäminen tapahtuvat yhdenvertaisesti ja terveysneuvonta ja terveystarkastukset ovat suunnitelmallisia, sisällöltään yhtenäisiä sekä yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavia.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännös ilmaisee paitsi vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Siihen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa (HE 309/1993 vp, s. 42). Laki ja sen nojalla annettavat asetukset on tarkoitettu luettavaksi yhdessä. Asetustasolle sisällytettävät tarkemmat ajankohdat sitovat hyvinvointialueita. Valtioneuvoston asetus kirjoitetaan

Sini Huikuri, lakimies
Outi Äyräs-Blumberg, neuvotteleva virkamies
Minna Lohtander, erityisasiantuntija
Eveliina Ignatius, lakimies
Sosiaali- ja terveysministeriö

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

velvoittavaan ja riittävän yksilöityyn muotoon. Alueellisesti riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut tulisi toteuttaa alueellisesti yhdenvertaisesti, koska asetukset velvoittaa hyvinvointialueita yhtäläisesti. Riittävät terveyspalvelut yhdenvertaisuuden näkökulmasta on turvattu neuvolan ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluissa, sillä säännöllisistä terveystarkastuksista säädetään jo nyt muita terveydenhuollon palveluja tarkemmalla tasolla. Terveystarkastuslaki velvoittaa jo nyt hyvinvointialueita huomiomaan myös yksilöllisen tarpeen mukaiset terveystarkastukset, jolloin määräaikaisten terveystarkastuksien lisäksi olisi tarjottava tukea sitä erityisesti tarvitseville.

Aikuisten terveystarkastukset

Perustuslakivaliokunta on korostanut, että vaikka perustuslain 19 §:n 3 momentin säännöksen ensimmäinen virke ei turvaa mitään nimenomaista tapaa tarjota palveluja, säännös edellyttää, että palveluja on riittävästi (mm. PeVL 38/2024 vp, kohta 4 ja siinä viitattu). Perustuslain säännös ei ole siten sidottu esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä koskevaan perusoikeusuudistuksen aikaiseen lainsäädäntöön (HE 309/1993 vp, s. 71/II, ja esim. PeVL 63/2024 vp, kohta 5, ja viitattu). Valiokunta on painottanut nimenomaisesti, että säännöksellä veloitetaan julkinen valta turvaamaan palvelujen saatavuus, ja säännös merkitsee vaatimusta palvelujen riittävästä tarjonnasta maan eri osissa asuville (mm. PeVL 38/2024 vp, kohta 4 ja siitä viitattu). Terveystarkastuksien ajankohdan määrittelemisellä asetustasoisesti toteutetaan terveystarkastusten suunnitelmallisuutta, yhtenäisyyttä ja huomioidaan myös yksilön ja väestön tarpeet riittävällä tasolla. Lisäksi hyvinvointialueiden tulee terveydenhuollon palveluja järjestäessään noudattaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021), hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) sekä muiden terveydenhuollon palveluiden järjestämistä ja tuottamista koskevien lakien sääntelyä. Sääntely toteuttaa perustuslaista tulevaa julkisen vallan veloitettaa turvata riittävät terveyspalvelut.

Jo oppivelvollisuusiän ylittäneiden toisen asteen opiskelijoiden terveystarkastukset muuttuisivat tarveperusteisiksi, ja tarpeen määrittelyn tukena käytettäisiin sähköistä terveystarkastusta. Tämä toimintamalli on käytössä jo korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon (YTHS) toteuttamassa korkea-asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollossa. Toisen asteen aikuisopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon rakenteen yhdenmukaistaminen korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon rakennetta vastaavaksi on perusteltua. Aikuisilla opiskelijoilla voi olla perussairauksiin liittyen hoitosuhde perus- tai erikoissairaanhoidon. Osalla voi olla myös työsuhteeseen liittyvä työterveyshuolto käytettävissä, jolloin päällekkäisyyksiä eri palvelujen välillä voi olla. On huomattava, että voimassa olevan sääntelyn mukaisesti oppilas- ja opiskelijahuoltolain 17 §:n mukaan opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus saada arkipäivisin virka-aikana saman päivän aikana yhteys opiskeluterveydenhuoltoon. Terveystarkastajan työaika koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on järjestettävä siten, että opiskelija voi tarvittaessa päästä terveystarkastajan vastaanotolle myös ilman ajanvarausta. Hoidon tarpeen arviointi ja hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettuun hoitoon pääsy on järjestettävä terveydenhuoltolain 51 a ja 51 b §:ssä säädetyn mukaisesti.

Sähköinen terveystarkastus

Ehdotettavaa sääntelyä on myös arvioitava perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän suojan kannalta, sillä aiemmassa sääntelyssä ei ole sääntelyä sähköisestä terveystarkastuksesta tai sääntelyä kyselyn perusteella saatavien potilastietojen perusteella määritettävistä palvelujen ajankohdasta tai muusta palvelujen kohdentamisesta potilastietojen avulla. Sääntelyssä on näin ollen kyse

Sini Huikuri, lakimies
Outi Äyräs-Blumberg, neuvotteleva virkamies
Minna Lohtander, erityisasiantuntija
Eveliina Ignatius, lakimies
Sosiaali- ja terveysministeriö

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

valtiosääntöoikeudellisesti arkaluontoisten tietojen hyödyntämisestä osana palvelun tarpeen ja ajankohdan määrittämistä. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on toistuvasti arvioinut, että on lähtökohtaisesti riittävää perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta, että sääntely täyttää EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen vaatimukset.

Ehdotettava sääntely sähköisestä terveystietojen käsittelystä koskee yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan tarkoittamia erityisiä henkilötietoryhmiä, joihin terveystiedot asetuksen mukaan kuuluvat. Kansallisella tasolla potilastiedot ovat lisäksi valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia tietoja, josta johtuu myös lisäedellytyksiä erityisesti yksityiselämän suojan turvaamisen kannalta. Ehdotettavan sääntelyn mukainen potilastietojen käsittely perustuu asiakastietolakiin. Asiakastietolakia säädettäessä on huomioitu EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen vaatimukset esimerkiksi suojatoimenpiteistä. Laki on myös säädetty eduskunnan perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Nyt ehdotettavalla sääntelyllä ei ehdoteta muutoksia asiakastietolakiin.

Nyt ehdotettavan sääntelyn tarkoittaman sähköisen terveystietojen vastauksia käsiteltäisiin automaattisessa prosessissa siten, että vastauksien perusteella terveydenhuollon ammattihenkilö saa käyttöönsä tietopohjan, jonka avulla hän arvioi terveystarkastuksen tarpeellisuutta ja kiireellisyyttä. On huomioitava, että vaikka kyse on potilastiedoista, automaattisessa prosessissa käsitellään vain hyvin rajattua tietoa eli pelkästään terveystietojen annettuja vastauksia. Automaattiseen prosessiin ei siis yhdistetä yksilöiden muita rekisterissä olevia potilastietoja. Näin ollen automaattisen prosessin käsiteltävänä oleva tieto on rajattu ja sen arvioidaan olevan välttämätön siihen tietopohjaan, jota ammattihenkilö tarvitsee arvioidakseen terveystarkastuksen tarpeellisuutta ja kiireellisyyttä. Tarkasti ja täsmällisesti määritelty tietopohja lisää myös prosessin läpinäkyvyyttä; automaattisessa prosessissa käsitellään vain niitä tietoja, jotka henkilö kirjaa kyselyyn. Lopulliset, yksilölliset ratkaisut ja päätökset esimerkiksi tarkastuksen ajankohdasta tai tarkastukseen kutumisesta tekee aina terveydenhuollon ammattihenkilö. Näin ollen valmistelussa on katsottu, että automaattinen prosessi on EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen edellyttämällä tavalla ihmiskontrolloitu.

Terveystietojen vastauksien käsittelyyn sisältyvän automaattisen prosessin mahdollistaminen katsotaan välttämättömäksi, jotta terveydenhuollossa on käytössä tietopohja rajallisten resurssien allokointiin ja siihen, että tarkastukset saadaan kohdennettua ensimmäisenä niille, jotka ovat eniten tarpeessa. Kyse on riittävien terveystietojen saatavuuden turvaamisesta yhdenvertaisin perustein tarveperiaatetta noudattaen. Arkaluontoisten henkilötietojen käsittelystä säädettäisiin tässä yhteydessä täsmällisesti ja tarkkarajaisesti oikeasuhtaisen tavoitteen saavuttamiseksi. Terveydenhuollon prosesseja on välttämätöntä tukea teknologialla, jolla mahdollistetaan terveydenhuollon resurssien kohdentaminen ja resurssien riittävyyden turvaaminen. Tässä yhteydessä tämä turvaa jokaisen oikeutta riittäviin terveystietoihin huomioiden esimerkiksi lapsen edun kaltaisia intressejä.

Valmistelussa arvioitiin perustelluksi, että kysely toteutetaan valtakunnallisesti yhdenmukaisin perustein. Sähköinen terveystietojen käsittely toteutetaan valtakunnallisesti yhdenmukaisin perustein, sillä sisällöt määritellään keskitetysti. Näin pystytään muodostamaan ammattihenkilölle yhdenmukaisin perustein pohjatietoja terveystarkastuksen tarpeen määrittelyyn ja kohdentamiseen tueksi. Rekisteröidyn kannalta yhtenäiset määrittelyt turvaavat sen, että kyselyt ja niiden käsittely ovat yhdenmukaisia alueesta riippumatta. Samalla voidaan turvata potilastietojen käsittelyn yhdenmukaisuus. Siten pystytään turvaamaan, että yksilön

Sini Huikuri, lakimies
Outi Äyräs-Blumberg, neuvotteleva virkamies
Minna Lohtander, erityisasiantuntija
Eveliina Ignatius, lakimies
Sosiaali- ja terveysministeriö

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

oikeudet henkilötietojen suojan osalta toteutuvat yhdenmukaisesti, huomioiden muun muassa EU:n yleisen tietosuojasetuksesta seuraavat asianmukaisuuden ja läpinäkyvyyden vaatimukset.

Valtakunnallisesti yhdenmukainen toteutus ja sähköisen terveystietopalvelun muu toteutus ovat aiheellisia perustuslaissa turvatun yhdenvertaisuuden kannalta. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta on huomioitava se, että terveystietokysely on yhdenvertaisesti kaikkien saatavilla ja saavutettavissa. Kyselyyn vastaaminen toteutetaan tavalla, jossa huomioidaan henkilön yksilölliset olosuhteet ja muut tekijät, jotka vaikuttavat esimerkiksi mahdollisuuteen käyttää sähköisiä asiointikanavia. Tarpeen mukaan terveystietokysely tulee järjestää esimerkiksi paperisena ja tukea vastaamiseen tulee olla saatavilla henkilöille, jotka eivät voi vastata kyselyyn itsenäisesti. Yhdenvertaisuus huomioidaan terveystietokyselyn kohdalla samoin perustein kuin sosiaali- ja terveydenhuollossa muutoinkin noudattaen esimerkiksi yhdenvertaisuuslain vaatimuksia kohtuullisista mukautuksista.

Tiedonluovutukset

Ehdotettavassa sääntelyssä ehdotetaan, että neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa lähtökohtana olisi huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjalliseen suostumukseen perustuen saada arvio varhaiskasvatuksesta, esiopetuksesta tai koulusta lapsen ja oppilaan laajan terveystarkastuksen tueksi. Tämä vastaa nykykäytännön mukaista ratkaisua ja näin ollen jatkossakin ehdotuksessa tarkoitettu arvio voidaan antaa neuvolalle tai kouluterveydenhuollolle ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Lisäksi ehdotetaan, että laajaan terveystarkastukseen voidaan salassapitosäännösten estämättä terveydenhuollon ammattihenkilön pyynnöstä sisällyttää koulun opettajan tai luokanvalvojan arvio oppilaan oppimisesta, kehityksestä ja hyvinvoinnista koulussa silloin, kun se on välttämätöntä terveyden- ja sairaanhoidon tai tuen tarpeen arvioimiseksi sekä niiden järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Momentin tarkoittama tieto on tarkoitettu toissijaiseksi keinoksi niihin tilanteisiin, joissa tieto katsotaan terveystarkastuksen perusteella välttämättömäksi, eikä tietoa saada pykälän 3 momentin tarkoittamalla huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisen suostumuksen sisältämän yhteistyössä laaditun lomakkeen kautta. Näin ollen ehdotettu uusi momentti turvaa tietojen liikkuvuuden toissijaisena keinona välttämättömissä tilanteissa. Tietoja ei saa pyytää, mikäli oppilas ei lainkaan osallistu säännöksen tarkoittamaan terveystarkastukseen. Näin turvataan terveystarkastuksen vapaaehtoisuutta. Välttämättömien tietojen turvaaminen edistää lapsen edun toteutumista terveydenhuollossa myös niissä tilanteissa, joissa huoltaja ei syystä tai toisesta osallistu lomakkeen laatimiseen. Lisäksi opettajan arvio sisältää vain rajatun määrän tietoa, eikä tämä säännös mahdollista muuta kuin tässä tarkoitettun arvion välittämistä terveydenhuoltoon.

Koko ikäluokalle tarjottava palveluskelpoisuuden arviointi

Koska ennakkoterveystarkastukseen osallistuminen ja sitä koskeva sääntely eri velvoitteista olisi kutsunnanalaisille jo nykyisenkaltaisen, ei muutoksia kutsunnanalaisien osalta ole aiemmasta perustuslain 127 §:n tulkinnasta. Ehdotetulla sääntelyllä esitetään koko ikäluokalle tehtävää yhdistettyä terveystarkastusta, johon sisällytetään ehdotus arviosta palveluskelpoisuudeksi. Jo nykyisellään vapaaehtoisesti asepalvelukseen hakeutuvalle naisella on velvollisuus esittää tarvittavat tiedot naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisesti, jotta hän on asevelvollisuuslain (1438/2007) 9 §:ssä tarkoitettulla tavalla palveluskelpoinen. Tiettyä joustavuutta erityisesti naisten osalta tuo se, että muusta erityisestä henkilökohtaisesta syystä ei olisi jatkossakaan tarvetta sisällyttää opiskeluterveydenhuollossa tehtävässä terveystarkastuksessa ehdotusta palveluskelpoisuuden arviosta. Hallituksen esityksen perustuslaista (HE 1/1998 vp.) mukaan maanpuolustusvelvollisuus kattaa sotilaallisen

Sini Huikuri, lakimies
Outi Äyräs-Blumberg, neuvotteleva virkamies
Minna Lohtander, erityisasiantuntija
Eveliina Ignatius, lakimies
Sosiaali- ja terveysministeriö

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

maanpuolustuksen lisäksi muutkin isänmaan puolustamisen ja siinä avustamisen tavat. Näin ollen ehdotettu mahdollisuus sisällyttää jatkossa palveluskelpoisuuden arviointi opiskeluterveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa terveystarkastuksessa myös naisille arvioitiin valmistelussa olevan perustuslain mukaan mahdollinen. Kun terveystarkastukset toteutettaisiin nykyistä tasalaatuisempina ja kattavampana koko ikäluokalle, paranisi nuorten miesten keskinäinen yhdenvertaisuus sekä myös nuorten miesten ja naisten välinen tasa-arvo. Uudistuksen myötä vapaaehtoisena asepalvelukseen hakeutuvan opiskelevan naisen ei enää tarvitsisi omaehtoisesti hakeutua erilliseen terveystarkastukseen, vaan tarkastus toteutuisi opiskeluterveydenhuollossa samoin kuin miehilläkin.

Valtiosääntöoikeudellisen hyväksyttävyyden kannalta pidetään merkityksellisenä sitä, että ennakkoterveystarkastuksien yhdistäminen opiskeluterveydenhuoltoon on vaiheistettu, ja nykyistä käytäntöä jatketaan vuoden ajan esityksen ennakoidusta hyväksymisajankohdasta. Sähköinen terveystarkastus olisi käytössä 1.9.2026, eli samaan aikaan kun opiskeluvuosi alkaa. Näin ollen hyvinvointialueilla olisi aikaa valmistautua muutokseen. Uudistuksen toteutettavuuden kannalta merkittävää on myös sähköisen terveystarkastuksen toimeenpano ja tässä yhteydessä myös yhteistyö hyvinvointialueiden sekä aluetuimistöjen välillä, mutta myös Puolustusvoimien ja Terveystarkastuksen ja hyvinvoinnin laitoksen välillä. Hallitus on käynnistänyt sähköisen terveystarkastuksen kehittämisen, jolla tuettaisiin kansallisesti yhtenäistä ja uudistettua terveystarkastusten toimintamallia ja tuettaisiin terveydenhuollon ammattihenkilön työtä.

Lainsäätämisyjärjestys

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Tiedoksi Sosiaali- ja terveysministerin sihteeri Tiina Hartikainen
Erityisavustaja Hannu Peurasaari
Erityisavustaja Nuutti Hyttinen
Kansliapäällikkö Veli-Mikko Niemi
Osastopäällikkö Annakaisa Iivari
Johtaja Reija Klemetti
Johtaja Aleksi Yrttiaho